

Avtalestyring i skolen for elev med store samarbeidsvansker

Wibeke Johansen og Elisabeth Nygård
Opplæringstilbudet for barn og unge med autisme,
Åsveien skole

NAFO-seminaret 2007

Disposisjon

- 1 Presentasjon av eleven
- 2 Avtalestyring
- 3 Organisering
- 4 Dokumentasjon
- 5 Veien videre

NAFO-seminaret 2007

1. Presentasjon av eleven

NAFO-seminaret 2007

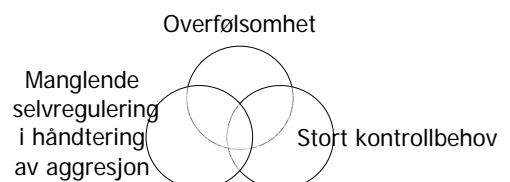
- Gutt på 12 år
- Diagnose: Infantil Autisme
- Elev ved Opplæringstilbudet i 2 år

NAFO-seminaret 2007

- Sterke sider
  - God kunnskap innen akademiske fag (interesseområder)
  - Høyt utviklet talespråk med bruk av mange fremmedord
  - Høy teknisk og digital kompetanse
  - Humorstisk og med god forståelse for ironi
  - Kreativ

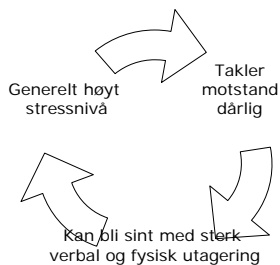
NAFO-seminaret 2007

Det som gjør ting vanskelig...

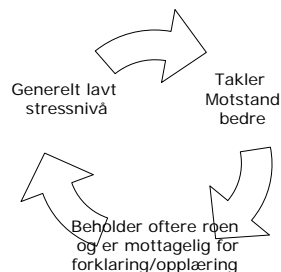
NAFO-seminaret 2007

HØYT STRESSNIVÅ

NAFO-seminaret 2007

LAVT STRESSNIVÅ

NAFO-seminaret 2007

Sosial kompetanse; eksempel på opplæringsmål

- 2 sentrale moment: Kontrollbehov og høyt stressnivå
  - Hvordan snakke til/om andre mennesker.
    - Si "hade" når du drar fra skolen (Oppgave i avtaleplanen til eleven)
    - Snakke med lav stemme på datarom/på buss
    - Kunne be om hjelp
    - Redusere uønsket språk

NAFO-seminaret 2007

- Bevege seg ut på andre arena
  - Kunne ta buss sammen med lærer til ulike aktiviteter

NAFO-seminaret 2007

■ Vanskelig for å akseptere nye regler/krav (holde på kontrollen)

- Eks. på opplæringsmål:
  - Ikke bruke sparsykkel på kjøkken
  - Ha på t-skjorte på kjøkkenet under lunsj
  - Vaske hender før lunsj, og etter toalettbesøk
  - Henge jakka i garderoben når du kommer på skolen

NAFO-seminaret 2007

To perspektiv i opplæringen

- Jobbe mot at stadig flere situasjoner gjøres kjent og trygg for han for å oppnå et generelt lavt stressnivå i disse situasjonene.
- Høyne kravene gradvis og systematisk i disse situasjonene, jfr. møte motstand

NAFO-seminaret 2007

Pedagogiske tiltak før avtalestyring

■ Fagøker

- Tilnærming via elevens interesser
- Lirke og lure
- Presentere valg mellom to fag på dagsplan
- Formidler tokens og atferdsspesifiserende ros når han kommer i gang med oppgaven uten uakseptable protester.
- Får selv bestemme hvor undervisningen skal foregå
- Lær han få velge oppgaver ut fra alternativ, for eksempel gjøre 2 av 3 oppgaver

NAFO-seminaret 2007

■ Avslutte pausesituasjoner

- Inngå avtale på forhånd om hvor lang pause eleven skal ha
- Variere måten en gir beskjed på (striks stemme/raske bevegelser, på engelsk, med rar dialekt etc.)

■ Ved praktiske gjøremål/aktiviteter utenfor skolens område

- Kiler, herjer for å få han til å gå dit han skal
- Gir bekjed om at det er 5 min. til vi skal dra. Om han ikke kommer når tiden er ute, tar vi han i armen og leder han fysisk til garderoben (vi går ikke inn i noen diskusjon).

NAFO-seminaret 2007

2. Avtalestyring

NAFO-seminaret 2007

- Avtalestyring er et dynamisk verktøy som skal etablere stimuluskontroll over hvilke oppgaver målpersonen skal gjøre
- Tilpasses individuelt i forhold til målpersonens evner og forutsetninger
- Målpersonens medbestemmelse er sentral
- Målpersonen er selv ansvarlig for å iverksette de oppgaver og avtaler som er definert

NAFO-seminaret 2007

Målgruppen

- Såkalt "godt fungerende" som ferdighetsmessig har et stort potensiale, men som anvender ferdighetene sine i liten grad
- De mest typiske atferdsmønstrene er verbal manipulering, utagerende atferd i nærvær av oppgaver formidlet av nærpersion, brudd på avtaler

NAFO-seminaret 2007

Målsetting

- Lære målpersonen å administrere sin egen hverdag så selvstendig som mulig
- I starten: Lære målpersonen sammenheng mellom planlegging av gjøremål/avtaler, gjennomføring av gjøremål/avtaler og evaluering av planen
- Øke målpersonens motivasjon for å gjennomføre nødvendige gjøremål

NAFO-seminaret 2007

Motivasjonssystemet

- Basert på kun positiv forsterkning
- Tegnøkonomi med to typer forsterkere:
  - Avtaleforsterker/dagsforsterker
  - Bonusforsterker
- Dagsforsterker og bonusforsterker prises (med poeng)

NAFO-seminaret 2007

Oppgavene

- Alle oppgaver som skal inn i avtaleplan definert som SKAL- eller BØR-oppgaver
- Et krav i avtalestyring er at også de oppgaver som vanligvis gjennomføres av målpersonen skal innlemmes i tiltaket
- Skal mestre det rent tekniske/praktiske ved oppgavene
- Oppgavene poengsettes

NAFO-seminaret 2007

- Oppgavene skal alltid evalueres etter ordlyden i avtalen, og det er den planlagte og inngåtte avtalen som er målatferden, ikke selve ferdigheten
- Integreerte treningsopplegg må ha et eget forsterkningsarrangement
- En avtaleplan som varer et døgn bør ha 3 – 5 SKAL-oppgaver og 10 – 12 BØR-oppgaver

NAFO-seminaret 2007

Avtaleplanmøter

- Fast møtested, tid og innhold
- Evaluere foregående avtaleplan, og dele ut avtaleforsterker og eventuelle bonuspoeng
- Planlegge/lese neste avtaleplan. Målperson foretar valg innenfor rammene i planen (bør-oppgaver, avtaleforsterker)
- Planen signeres av målperson og personalet

NAFO-seminaret 2007

VIKTIG

- Det er målpersonens problem om han/hun ikke møter til avtalt tid på møter eller ikke gjennomfører oppgaver i avtaleplanen sin - IKKE PERSONALETS PROBLEM!

NAFO-seminaret 2007

Målsetting for eleven

- Øke elevens motivasjon for å gjennomføre nødvendige oppgaver og aktiviteter
- Øke elevens innflytelse på skoledagen ved å bestemme noe innhold og tidspunkt
- Øke elevens mestringsopplevelse i ulike situasjoner
- Øke elevens evne til samarbeid med voksne – redusere unngåelsesatferd ved krav
- Gi eleven en hensiktsmessig kontroll over tiden på skolen

NAFO-seminaret 2007

3. Organisering

NAFO-seminaret 2007

Forarbeid

1. Etablere samarbeidsteam
2. Avklare møtestruktur
3. Definere målatferdene
4. Kartlegge ferdigheter og dele oppgavelista i BØR-oppgaver og SKAL-oppgaver
5. Gi BØR- og SKAL-oppgavene verdi
6. Preferansekartlegging og bonussystem
7. Bestemme tidspunkt for avtaleplanmøter, progresjon i antall møter, varighet og sted

NAFO-seminaret 2007

Eks: Oppgavebanker

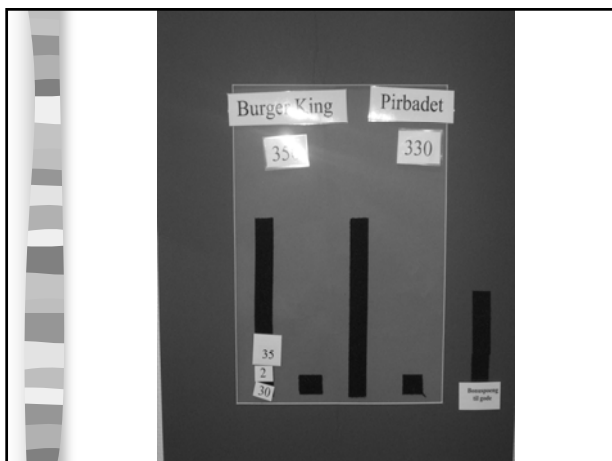
Skal-oppgaver	Bør-oppgaver
<ul style="list-style-type: none"> ■ Møte på møte ■ Henge jakka i garderoben ■ Vaske hender før lunsj på beskjed fra lærer ■ Lese i boka..... ■ Ta med sekken hjem fra skolen ■ Prøver/quiz	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rydde bestikk, fat og kopp etter lunsj og sette i oppvaskmaskin ■ KRL: Jødedommen 4 minutter ■ Matematikk: 3 oppgaver ■ Engelsk: Oversette 5 ord ■ Si "hade" til lærer når du drar fra skolen

NAFO-seminaret 2007

Eks. Forsterkerbanker

Avtaleforsterker	Bonusforsterker
<ul style="list-style-type: none"> ■ Spise potetskruer og sløve på sofaen i 20 minutter ■ Kjøpe nytt blad og lese i 20 minutter ■ Spise is og lese. 20 minutter ■ Spise twix og sløve på sofaen. 20 minutter	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pirbadet ■ Spise lunsj på Tyholtårnet ■ Lunsj med dessert på Burger King ■ Tur til Munkholmen ■ Fotballkamp med far

NAFO-seminaret 2007

4. Dokumentasjon

NAFO-seminaret 2007

Progresjon

- Mestringskritt.: Siste 3 planer

Trinn	Skal-oppg.(ant.)	Bør-oppg.(ant.)	Målkriterie
1	1 (møte på møte)		1 skal-oppg.
2	"	1 av 2	1 Skal-oppg. 1 Bør-oppg.
3	"	2 av 5	"
4	"	3 av 6	1 Skal-oppg. 2 Bør-oppg
5	"	4 av 7	"
6	"	5 av 8 (en eget forslag)	
7	2 (møtet og en til)	"	2 Skal-oppg. 3 Bør-oppg.

NAFO-seminaret 2007

- Startet med høysannsynlige oppgaver på et svært lavt nivå. "Sikre" mestring!
- Fortløpende vurdering og endring både av type oppgaver og poeng, potensielle forsterkere og poeng, og progresjon
- Individuell tilpassing!!

NAFO-seminaret 2007

- Progresjonplan slik den ble

NAFO-seminaret 2007

Status før tiltak

- Gjennomføring av baseline 8 dager før oppstart. Baseline ikke representativ. Erfart god periode etter sommerferie i 2 år
- Erfaringer skoleåret 2005/2006
  - Episoder med problematferd/unngåelsesatferd ved fagøkter/undervisning
  - Samarbeidsnekt i andre situasjoner som praktiske rutiner og gjøremål inne, og aktiviteter utenfor skolen
  - Verbal manipulering ved muntlige beskjeder fra personal

NAFO-seminaret 2007

Hva eleven har oppnådd

- Eleven gjennomfører flere fagøkter/undervisning: Før 2 fagøkter pr. skoledag mot nå 4 økter.
- Eleven samarbeider bedre ved undervisning: Fra januar til april fullfører han 90 % av de fagøktene han har gjort avtale om.
- Problematferd/unngåelsesatferd ved krav er redusert

NAFO-seminaret 2007

- Økt mestring av et konkret, sosialt mål som å si "hade": Før 10 % mestring mot nå 65%
- Eleven ser ut til å akseptere nye regler/krav etter innføring av avtaleplan

NAFO-seminaret 2007

- Prosent mestring av avtaleplaner i perioden sept. 2006 – april 2007

NAFO-seminaret 2007

5. Veien videre

NAFO-seminaret 2007

- Møterealer for eleven
- Jobbe videre med poengsetting
- Eleven foreslår egen oppgave/aktivitet i avtaleplanen
- En helhetlig plan mellom skole – fritid – hjem?
- Som utgangspunkt for tidfestet dagsplan?
- Stadig øke elevens selvstendighet

NAFO-seminaret 2007

Avtaleplan for ...

Dato:

Tid: Fra ... til ...

SKAL-oppgaver

Alle oppgavene *skal* gjøres.

Nr.	Skal-oppgaver	Alene	Sammen	Poeng	Utført
1					
2					
3					

BØR-oppgaver

Du *kan* velge bort 2 av oppgavene.

Nr.	Bør-oppgaver	Alene	Sammen	Poeng	Utført
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

Noen av poengene du tjener opp må brukes til en aktivitet eller ”godis”.

Aktiviteten koster ... poeng. Hvis du har nok poeng kan du velge mellom:

- 1.
- 2.

Resten av poengene går til bonus.

Sum inntjente poeng:

Poeng brukt til valgt aktivitet:

Overføres til bonus:

_____
Signatur elev

_____
Signatur lærer